

Je dood vervelen of je te pletter amuseren? Het intensiverende gebruik van de pseudo- reflexieve resultatiefconstructie in hedendaags Belgisch en Nederlands Nederlands

Emmeline GYSELINCK en Timothy COLLEMAN¹

Abstract

This paper focuses on the intensifying use of the fake reflexive resultative construction, as demonstrated in the example *Hij lacht zich een breuk om die mop* (lit. ‘He laughs himself a fracture because of that joke’). Although the literal use of the (English) fake reflexive resultative construction has been the subject of several studies, scant attention has been paid to the potential of this construction for conveying an intensifying meaning, though these intensifying uses show an intriguing mix of productivity and lexical idiosyncrasy that deserves careful analysis. This case study will zoom in on the use of the intensifying fake reflexive resultative construction in present-day Belgian and Netherlandic Dutch. The analysis will reveal some discrepancies between two national variants of Dutch and shed light on the development of subschemas displaying various degrees of productivity on the one hand and the possible lexicalisation of strong combinations on the other.

1. INLEIDING

De meeste moedertaalsprekers kijken vermoedelijk niet vreemd op als ze in de dagelijkse omgang een uitdrukking tegenkomen van het type *Ik heb me een breuk gelachen om die mop* of *Ik schrok me dood toen hij dat vertelde*. Vanuit taalkundig perspectief is er echter iets vreemds aan de hand met dergelijke zinnen: hoewel ze de syntactische vorm aannemen van een resultatieve constructie, is het strikt genomen niet zo dat ze een situatie benoemen waarin de door het werkwoord benoemde activiteit ertoe leidt dat de subjectreferent iets breekt of dat hij/zij doodgaat. De zinsdelen *een breuk* of *dood* die traditioneel als resultaatsgezegde worden geanalyseerd, geven het geheel een intensiverende betekenis, d.w.z. ‘Ik heb heel hard/heel erg gelachen’ en ‘Ik schrok heel erg’. Hetzelfde syntactische patroon kan uiteraard wel degelijk ook gebruikt worden om een effectief resultaat uit te drukken, zoals in *Ik heb me schor geschreeuwd* of *Hij heeft zich op twintigjarige leeftijd dood gedronken*. In de

¹ Beide auteurs zijn verbonden aan de vakgroep Taalkunde van de Universiteit Gent, onderzoeksgroep GLIMS. Het onderzoek van de eerste auteur is mogelijk gemaakt door een onderzoeksbeurs van het FWO-Vlaanderen voor het onderzoeksproject ‘Productivity, constructionalization and ‘expressive’ constructions: Tracking productivity shifts in 19th to 21st Century Belgian and Netherlandic Dutch’, dat wordt uitgevoerd onder begeleiding van de tweede auteur. Met dank aan twee anonieme reviewers voor hun opmerkingen en suggesties bij eerdere versies van dit artikel.

meeste gevallen is het duidelijk of een resultatieve dan wel intensiverende betekenis beoogd is. Het spreekt bijvoorbeeld vanzelf dat de elementen *rot* en *een hoedje* in voorbeelden als *zich rot lachen* of *zich een hoedje schrikken* geen resultaat benoemen van het lachen of het schrikken. Sommige elementen, zoals *dood*, kunnen echter zowel als intensieverder gebruikt worden als een letterlijk resultaat aanduiden van de werkwoordelijke handeling. Bij het ontbreken van voldoende context is het bij gevallen als *zich dood werken* of *zich dood eten/drinken* niet altijd meteen duidelijk om welke betekenis het gaat. Het is enigszins verrassend dat het intensiverende gebruik van zulke resultatieve constructies in de bestaande literatuur nog maar weinig aandacht heeft gekregen. Deze constructie wordt in wat volgt aangeduid met de term pseudo-reflexief, waarover meer in paragraaf 2. Het pseudo-reflexieve patroon op zich bestaat in verschillende talen en is binnen de ruimere context van de resultatieve constructie vanuit diverse invalshoeken beschreven. De algemene focus ligt hierbij echter vooral op de gebruiksmogelijkheden van het letterlijke gebruik, al is er voor het Engels wel al een en ander geschreven over de intensiverende *Body-Part-Off* constructie (BPOC), die als een variant van de resultatiefconstructie kan worden beschouwd (zie paragraaf 2 voor een beknopt overzicht van die bestaande literatuur). Over de Nederlandse varianten van de resultatiefconstructie is er in het algemeen weinig literatuur te vinden. Het intensiverende potentieel van de Nederlandse pseudo-reflexief werd al kort gesignaleerd door Cappelle (2014), maar een uitgebreide analyse van de constructie ontbreekt voorlopig. Er zijn nochtans verschillende interessante aspecten die aandacht verdienen. Zo komt de constructie in het hedendaags Nederlands met een groot palet van verschillende werkwoorden en intensiveerders voor: taalgebruikers lijken tegenwoordig allerlei elementen te kunnen invullen op de plaats van *dood/een breuk/enz.*, zoals blijkt uit de volgende voorbeelden uit het SoNaR referentiecorpus.

- (1) Groene, zwarte en zelfs witte thee, ik dronk me helemaal *krankjorum*. Op den duur werd ik een wandelende theezak.
- (2) Tijdens de Boerenkrijg ergerden de sansculotten zich *spinaziegroen* omdat zij de hoeve niet konden vinden.
- (3) Voor hem liep Grondin zich *de naad uit de broek*.

Die creativiteit kan worden verklaard door de modegevoeligheid en de daarbij horende relatief korte levensduur van intensiverende elementen; het is al geregeld opgemerkt dat ‘nieuwe’ intensiveerders na verloop van tijd hun expressieve kracht verliezen en dan ook vrij snel worden vervangen door – of, op zijn minst, concurrentie krijgen van – nog nieuwere intensiveerders (zie Bolinger 1972, Partington 1993, De Clerck & Coleman 2013, inter alia). Dat proces

van snelle pragmatische afslijting en constante lexicale vernieuwing is met name beschreven voor de meer prototypische bijwoordelijke intensiveerders bij adjectieven – denk voor het Nederlands aan nieuwe bijwoorden van graad als *massa's*, *tig* en *ziek*, soms met een beperkte sociale en/of regionale verspreiding (zie bv. De Clerck & Colleman 2013, Hoeksema 2012). Als *een breuk*, *dood*, *een hoedje*, en de andere resultaatsgezegden in de pseudo-reflexieve resultatiefconstructie een vergelijkbare intensiverende functie hebben, verwachten we daarbij vergelijkbare cycli van afslijting en vernieuwing. In het lopende proefschriftonderzoek van de eerste auteur ligt de focus op lexicale ontwikkelingen in de intensiverende pseudo-reflexieve resultatiefconstructie sinds het begin van de 19de eeuw tot nu. Het huidige artikel presenteert de resultaten van een eerste verkenning van de mogelijkheden in het hedendaagse Nederlands. Aan de hand van een corpus van hedendaags krantenmateriaal zal worden nagegaan met welke werkwoorden en intensiveerders de constructie in het Belgisch en Nederlands Nederlands gebruikt wordt. We maken hierbij expliciet een onderscheid tussen de twee nationale variëteiten omdat uit onderzoek naar andere types van intensivering al is gebleken dat er Noord/Zuid-variatie is met betrekking tot welke lexicale elementen als intensieverder kunnen fungeren (o.a. Norde 2006; Hoeksema 2012; De Clerck & Colleman 2013; Norde, De Clerck & Colleman 2014).²

In paragraaf 2 wordt de constructie in wat meer detail voorgesteld en wordt een overzicht gegeven van bestaand onderzoek naar de ('gewone', d.w.z. niet-intensiverende) pseudo-reflexieve resultatiefconstructie. Daarna wordt het corpus van krantenmateriaal en de gehanteerde methodologie in detail toegelicht in paragraaf 3. Paragraaf 4 presenteert de resultaten van het onderzoek: na een algemene vergelijking tussen het Belgisch- en Nederlands-Nederlandse gebruik van deze constructie (4.1), zal de interactie tussen het werkwoord en de intensiveerder op verschillende manieren onderzocht worden (4.2). In welke mate conventionaliteit een rol speelt bij de invulling van die twee slots – of kavels, in de terminologie van Van de Velde (2009) – wordt geïllustreerd aan de hand van concrete voorbeelden. In paragraaf 5 wordt nagegaan hoe die resultaten in verband kunnen worden gebracht met de notie productiviteit en hoe het constructionele netwerk mogelijk is opgebouwd. Uiteindelijk volgen in paragraaf 6 een samenvatting van de belangrijkste resultaten en een vooruitblik op het verdere verloop van het doctoraatsonderzoek.

² Regionale variatie werd ook vastgesteld in het Engels bij de *Body-Part-Off* constructie, die verwant is aan de pseudo-reflexieve resultatiefconstructie. Zo gebruikt het Brits Engels vooral 'to laugh one's head off' terwijl het Amerikaans Engels een voorkeur heeft voor 'to laugh one's ass off' (Cappelle en Dewinter 2013).

2. DE PSEUDO-REFLEXIEVE RESULTATIEFCONSTRUCTIE: MEER DAN EEN FORMEEL SUBTYPE

De pseudo-reflexieve resultatiefconstructie, of ‘fake reflexive resultative’, wordt in de literatuur behandeld als een apart formeel subtype van de resultatiefconstructie. De resultatiefconstructie kan worden geïllustreerd aan de hand van voorbeelden als *Ze verft de deur blauw* of *Hij schoot de man dood*, waarin een werkwoord wordt gevolgd door een postverbale adjectivale constituent en een resultaatsgezegde (voor meer literatuur over resultatieve complementen in het Nederlands, zie o.a. § 30.3.2.3 in de ANS en Broekhuis 2013). In beide gevallen brengt het subject een bepaalde verandering teweeg bij de referent van het postverbale object. Die resultatieve constructie vertoont heel wat syntactische en semantische variatie, afhankelijk van het type werkwoord of de invulling van de postverbale constituent en het resultaatsgezegde. Binnen het kader van de constructiegrammatica hebben Goldberg en Jackendoff (2004) een taxonomie ontwikkeld waarin de Engelse resultatiefconstructie wordt voorgesteld als bestaande uit een familie van subconstructies, die belangrijke eigenschappen delen, maar in meer specifieke formele en/of semantische aspecten van elkaar verschillen.

Vooraleer we kunnen overgaan tot een bespreking van de plaats die het pseudo-reflexieve subtype in die taxonomie inneemt, lichten we eerst de constructionele benadering van de overkoepelende resultatieve constructie nader toe. Eén van de basisprincipes van de constructiegrammatica stelt dat de grammatica volledig bestaat uit een verzameling van ‘constructies’, waarbij constructie gedefinieerd wordt als een geconventionaliseerd vorm/betekenis-paar. Constructies verschillen onderling in complexiteit en in de mate waarin ze lexicaal gevuld zijn (‘schematiciteit’, zie bv. Goldberg 1995). De resultatiefconstructie is een voorbeeld van een constructie waarin alle slots open, d.w.z. niet lexicaal gespecificeerd zijn. Eén van die open slots ‘fuseert’ met een individueel werkwoord dat semantisch compatibel is met de betekenis van de constructie.³ De resultatiefconstructie is binnen de constructiegrammatica het onderwerp geweest van meerdere studies, omdat ze illustreert hoe constructies bij zo’n fusie zelf argumenten kunnen aanleveren, die niet worden geselecteerd door het werkwoord (Goldberg 1995). In de indeling van Goldberg en Jackendoff (2004) is die argumentselectie een belangrijke onderscheidende factor: naast het resultaatsgezegde kan namelijk ook het postverbale object als extra argument worden aangeleverd door de constructie. Dergelijke objecten worden in navolging van Simpson (1983) ‘fake objects’ genoemd en vallen bij

³ Er is enige discussie over de vraag hoe strikt die semantische compatibiliteit tussen constructie en werkwoord gedefinieerd moet worden om bepaalde distributieve eigenschappen te kunnen verklaren, maar die valt buiten het bestek van de huidige studie (zie o.a. Goldberg 1995, Boas 2002, 2005 en Goldberg & Jackendoff 2004).

Goldberg en Jackendoff (2004) onder het subtype van de ‘unselected transitive resultatives’⁴:

- (4) They laughed him off the stage.
Let. ‘Ze lachten hem van het podium.’
- (5) They drank the pub dry.
Let. ‘Ze dronken de bar droog.’

‘Fake objects’ komen zowel voor bij intransitieve (zoals in (4)) als bij transitieve werkwoorden (zoals in (5)). Het werkwoord *to drink* in zin (5) is weliswaar transitief, maar het object dat erop volgt is niet het type object dat we bij dit werkwoord zouden verwachten: van *the pub* kan bezwaarlijk worden gesteld dat het wordt geselecteerd door *drink*. Als het ‘fake object’ de vorm aanneemt van een reflexief voornaamwoord, zoals in (6), spreken Goldberg en Jackendoff (2004) van een ‘fake reflexive resultative’. Daarvoor gebruiken we in dit artikel de vernederlandste benaming pseudo-reflexieve resultatiefconstructie:

- (6) We yelled ourselves hoarse.
Let. ‘We schreeuwden onszelf hees.’

Verschillende talen beschikken over een reflexief-resultatief patroon dat zich kenmerkt door de aanwezigheid van een verplicht reflexief object (zie bv. Washio 1997 over het Japans, Huang 2006 over het Chinees, Boas 2003 over het Duits en het Engels, Kiss 2006 over het Hongaars). Hoewel ook het Nederlands op vergelijkbare manier gebruik maakt van de pseudo-reflexieve resultatiefconstructie, is daar nog geen specifiek onderzoek naar gebeurd.

Belangrijk voor het huidige onderzoek is dat de bestaande beschrijvingen van het pseudo-reflexieve patroon zich vooral toespitsen op de letterlijk-resultatieve interpretatie. Het prototypische voorbeeld in de literatuur is *to yell/talk/scream oneself hoarse* ‘zich hees schreeuwen/praten’, waarbij *hees* een werkelijk resultaat weergeeft van de werkwoordelijke handeling (Levin & Rappaport-Hovav 1995, Goldberg 1995, Boas 2003, Goldberg & Jackendoff 2004). De mogelijkheid om dat resultatieve patroon in te zetten om een intensiverende betekenis uit te drukken, is – althans in het Nederlands – grotendeels onder de radar gebleven. Bij Vanden Wyngaerd (2001) worden intensiverende resultatieven even aangehaald in de bespreking van de aspectuele kenmerken van de resultatief en ook de *Syntax of Dutch* (Broekhuis, Corver & Vos 2015:254) wijst kort op het ‘amplifying effect’ van zinnen zoals (1) tot (3),

⁴ De term ‘transitive’ duidt hier aan dat de resultatiefconstructie een postverbaal object bevat. Zowel transitieve als intransitieve werkwoorden kunnen in transitieve resultatieven voorkomen. ‘Transitive resultatives’ staan tegenover ‘intransitive resultatives’ van het type *Het meer vvoor dicht*, waarin er geen direct object staat en het resultaat betrekking heeft op het onderwerp.

maar de auteurs geven daar verder niet veel toelichting bij. Ook Cappelle (2014) richt zich in zijn studie vooral op de verwante Engelse *Body-Part-Off* constructie van het type *He cried his eyes out*.⁵ Bij wijze van contrastieve verkenning voegt hij een korte vergelijking toe naar hoe het Nederlands dergelijke ‘excessive events’ uitdrukt. Hierin onderscheidt hij verschillende constructietypes op basis van de formele invulling van het postverbale element. De mogelijkheden worden hieronder geïllustreerd aan de hand van enkele eigen voorbeelden uit het SoNaR referentiecorpus (BN staat voor Belgisch Nederlands, NN voor Nederlands Nederlands).

- (7) Mijn mannelijke collega schrok zich *rot* toen hij mijn loonfiche zag. (BN)
- (8) Eergisteren schrokken beleggers zich *een hoedje*. (NN)
- (9) De Portugese spelers liepen zich *de benen uit het lijf*. (NN)
- (10) Jongeren kijken zich *de ogen uit* op de Kerrebanz-skatehappening. (BN)

In voorbeeld (7), met een adjectivaal intensiverend element, herkennen we de syntactische structuur van de (letterlijke) resultatiefconstructie. Als het resultaatsgezegde echter door een nominale constituent wordt ingevuld, zoals in (8), neemt het patroon volgens Cappelle de vorm aan van een dubbelobjectconstructie: het reflexivum wordt een soort van indirect object en het nominale element is eerder een direct object dan een resultaatsgezegde. Zin (9), waarbij het werkwoord aangevuld wordt met een nominaal object en een prepositio-nale constituent, worden als voorbeelden van de *Caused-Motion*-constructie geanalyseerd. Voorbeeld (10) is ten slotte het Nederlandse, reflexieve equivalent van de Engelse *Body-Part-Off*-constructie.⁶ In alle voorbeelden drukt het cursieve deel echter duidelijk een intensiverende betekenis uit: we maken in dit onderzoek dan ook abstractie van de precieze formele categorie (NP, Adj, NP+PP, NP+partikel) van het resultaatsgezegde en gebruiken ‘pseudo-reflexieve resultatiefconstructie’ als overkoepelende term.⁷ Bij ‘pseudo-reflexief’ hoort overigens nog de kanttekening dat het Nederlands in dit patroon ook inherent-reflexieve werkwoorden toelaat (vb. *zich schamen*, *zich*

⁵ Aan deze *Body-Part-Off* constructie (BPOC) werden in de Engelse traditie al enkele studies gewijd (zie o.a. Sawada 2000, Espinal & Mateu 2010, Kudo 2011). Verder wijzen we voor het Engels ook op het bestaan van Margeries (2011) onderzoek naar *to death* als bijwoord van graad: in een zin als *He loves her to death* wordt een resultatief element op vergelijkbare manier als intensiveerder ingezet.

⁶ In het Engels zijn de mogelijkheden in het algemeen een stuk beperkter. Kudo (2011) maakt enkel een onderscheid tussen ‘fake object’ resultatieven met een adjectivaal resultaatsgezegde, zoals in zin (7), en de BPOC, de possessieve variant van (10). Zinnen van het type (8) en (9) komen in het Engels niet voor.

⁷ Merk overigens op dat het verschil tussen de *Caused-Motion*-constructie en de resultatiefconstructie sowieso niet scherp is; zie daarover bv. Goldberg & Jackendoff (2004). De vraag of, in zinnen als (8), het reflexieve voornaamwoord als direct of indirect object fungeert, lijkt ons niet erg relevant: eigenlijk komt die vraag neer op de vraag of de beleggers door het schrikken nu een hoedje ‘worden’ of een hoedje ‘krijgen’. De formele en inhoudelijke verwantschap tussen aan de ene kant *zich rot/dood/suff/enz. schrikken* en aan de andere kant *zich een hoedje/een aap/de tering/enz. schrikken* lijkt ons groot genoeg om beide types onder dezelfde noemer te plaatsen.

ergeren, zich vervelen): toekomstig onderzoek zal moeten uitwijzen of deze werkwoorden zich anders gedragen en een aparte beschrijving vragen.

Vervolgens gaat Cappelle (2014) voor een selectie van 15 nominale intensiveerders na met welke werkwoorden ze voorkomen op het Internet. Uit de resultaten blijkt dat sommige intensiverende elementen met veel verschillende werkwoorden gecombineerd worden, terwijl de combinatiemogelijkheden van andere intensiveerders veel beperkter zijn. Dat suggereert dat er binnen de overkoepelende constructie verschillende subschema's en micro-constructies onderscheiden moeten worden:

While the intensifying ditransitive is generally quite productive, individual subpatterns differ widely in how readily they combine with other verbs to form novel sequences. Again, we have found loci of convention within a productive area in the grammar. (Cappelle 2014:275)

Deze paper bouwt voort op de eerste verkenning van Cappelle (2014) door een vergelijkbaar corpusonderzoek uit te voeren naar een grotere en meer gevarieerde set intensiveerders in zowel het Nederlands Nederlands als het Belgisch Nederlands. Door met een afgebakend corpus te werken waarvan we het totale aantal woorden kennen, is het bovendien mogelijk om de resultaten aan een gedetailleerde kwantitatieve analyse te onderwerpen.

3. METHODOLOGIE

Om het intensiverende gebruik van de pseudo-reflexieve resultatiefconstructie in het Belgisch en Nederlands Nederlands te vergelijken, moeten eerst twee datasets worden samengesteld. Hierbij is het belangrijk dat de voorbeelden representatief zijn voor het natuurlijke taalgebruik en dat de datasets ook voldoende groot zijn, zodat er statistisch relevante conclusies uit getrokken kunnen worden. In deze paragraaf worden de keuze van het corpus en de zoekmethode in detail toegelicht.

3.1. Corpus

Voor deze casestudy is gebruik gemaakt van het SoNaR referentiecorpus voor hedendaags geschreven Nederlands, dat bestaat uit 500 miljoen woorden geschreven taal, uit de periode vanaf 1954 tot nu. Het is verder opgedeeld in verschillende geschreven genres, gaande van het informele taalgebruik op discussiefora tot de formele taal van juridische teksten en beleidsdocumenten. Voor alle genres is zowel Belgisch als Nederlands Nederlands materiaal beschikbaar (Oostdijk e.a. 2013). Wegens het expressieve karakter van de constructie lijken informele genres of literaire fictie intuïtief misschien beter

geschikt voor dit type onderzoek. Toch is bewust geopteerd voor de journalistieke component van het corpus, om verschillende redenen.

Ten eerste is er de praktische overweging dat het corpus voldoende groot moest zijn. De constructie is met minder dan 10 attestaties per miljoen woorden immers relatief zeldzaam (zie sectie 4.1). De journalistieke deelcorpora van SoNaR zijn met ongeveer 300 miljoen woorden tekst veel groter dan de informele of literaire componenten en bieden daarom een grotere kans op voldoende attestaties. Daarnaast is er ook een inhoudelijke motivatie voor het gebruik van krantentaal in hedendaags Nederlands. Verschillende studies suggereren dat het algemene beeld van krantentaal als een formeel, op feiten gebaseerd of zelfs droog register te weinig genuanceerd is. Uit onderzoek van o.a. Steen et al. (2010) en Krennmayr (2011) blijkt dat het journalistieke genre wel degelijk veel ruimte laat voor bijvoorbeeld metaforisch of expressief taalgebruik. Tegenwoordig wordt ook veel onderzoek uitgevoerd naar de informalisering of ‘conversationalisering’ van krantentaal.⁸ Vooral in de Engelstalige journalistiek lijken kranten steeds meer eigenschappen van spontane conversatie over te nemen (Steen 2003, Cotter 2003). Ook in de Nederlandse traditie zijn journalisten in het algemeen beschouwd subjectiever en informeler gaan schrijven (Vis, Sanders en Spooren 2009, 2012). De opkomst van een subjectiever en informeler register in het journalistieke taalgebruik is ten slotte ook vanuit niet-taalkundig perspectief bestudeerd. Het zoeken naar een balans tussen de verslaggeving van feiten en entertainment, dat in de late 19de eeuw ontstond binnen de ‘New Journalism’ beweging, is intussen een belangrijk aspect geworden in de moderne journalistieke praktijk. Die evolutie biedt de journalist meer vrijheid in zijn schrijfstijl en creëerde ruimte voor expressiviteit, originaliteit en levendigheid (Roggenkamp 2005, Markham 2012).

Concreet zijn we aan de slag gegaan met het deelcorpus ‘Newspapers’, dat 212 miljoen woorden aan krantentaal bevat uit de periode 2003-2006. Dat krantencorpus bevat zowel kwaliteitskranten als landelijk verspreide massakranten (o.a. *Algemeen Dagblad*, *Trouw*, *NRC Handelsblad*, *de Volkskrant* voor Nederland en *Het Nieuwsblad*, *Het Laatste Nieuws* voor België). Dit materiaal werd aangevuld met het deelcorpus ‘Periodicals & Magazines’ dat uit 93 miljoen woorden bestaat, uit de periode 1994-2011. De Belgisch Nederlandse component telt 233 miljoen woorden, de Nederlands Nederlandse 72 miljoen woorden. Dat verschil in corpusgrootte wordt in wat volgt uiteraard mee in rekening gebracht.⁹

⁸ Het conversationele karakter van kranten wordt empirisch gemeten op basis van talige elementen die subjectiviteit uitdrukken. In Scheibman (2002) staat een lijst van semantische en syntactische kenmerken die in dergelijk onderzoek worden gebruikt.

⁹ De exacte verdeling is als volgt: 153 miljoen woorden (BN) tegenover 59 miljoen woorden (NN) voor de Newspapers en 80 miljoen woorden (BN) tegenover 13 miljoen woorden (NN) voor de Periodicals & Magazines.

3.2. Zoekmethode

Het SoNaR referentiecorpus is via de OpenSoNaR-applicatie volgens verschillende zoekmethoden online te doorzoeken. De metadata-filter biedt telkens de mogelijkheid om de zoekopdracht te beperken tot afgebakende deelcorpora. De zoekopdracht voor dit onderzoek bestond uit een vaste combinatie van een reflexief voornaamwoord, gevolgd door een welbepaald intensiverend element. Concreet werd op de volgende reflexieve vormen gezocht: *zich, zichzelf, mij, me, mijzelf, mezelf, jou, je, jezelf, ons, onszelf, jullie*. De lijst van 60 intensiveerders die in de zoekopdracht werden opgenomen, werd samengesteld op basis van exploratief corpusonderzoek¹⁰, bestaande literatuur (Cappelle 2011, 2014) en geobserveerde voorbeelden uit het dagelijkse taalgebruik (zie appendix A).¹¹ Die verzameling intensiveerders zal in toekomstig onderzoek worden aangevuld om een zo exhaustief mogelijke lijst samen te stellen van intensiverende elementen die voorkomen in deze constructie.¹² Dezelfde zoekopdracht werd tweemaal uitgevoerd, eenmaal binnen de Belgisch Nederlandse component en eenmaal binnen de Nederlands Nederlandse component. In beide gevallen zijn enkel de collecties ‘Newspapers’ en ‘Periodicals & Magazines’ doorzocht. In deze casestudy werd enkel de vaste volgorde [reflexief voornaamwoord + intensiveerder] in rekening genomen. Voorbeelden waarbij het reflexieve voornaamwoord en de intensiveerder niet meteen na elkaar volgen, zoals in *Kinderen vervelen zich tijdens de vakantie dood*, zijn hier niet opgenomen. De frequentie van dergelijke voorbeelden is afhankelijk van de intensiveerder. Voor *rot* is de gebruikte zoekmethode in het Belgisch Nederlandse materiaal bijvoorbeeld goed voor een *recall rate* van 85%, voor *suf* bedraagt die slechts 59%. Met het oog op de volledigheid zal de zoekopdracht in toekomstig onderzoek worden aangepast zodat er ook ruimte is voorzien voor meerdere woorden tussen het reflexivum en de intensiveerder. De huidige dataset volstaat echter om een eerste beeld te vormen van de mogelijke combinaties van werkwoorden en intensiveerders in het Belgisch en Nederlands Nederlands.

¹⁰ Bij dit exploratieve corpusonderzoek werden de eerste 50 000 resultaten overlopen van het reflexief voornaamwoord *zich* in combinatie met een vorm van vijf frequent geïntensiveerde werkwoorden (*schrikken, zich vervelen, zich ergeren, lachen* en *zich schamen*). In de huidige zoekopdracht werd dit uitgebreid naar alle reflexieve voornaamwoorden en werd het werkwoordslot open gelaten.

¹¹ Bij langere intensiveerders van het type *de longen uit het lijf* of *de benen vanonder het lijf*, werden enkel de eerste woorden opgenomen in de zoekopdracht. Op die manier werden ook formele varianten (‘de longen uit zijn/haar/... lijf’ of ‘de benen uit/van/... het lijf’) meegenomen in de zoekresultaten en werden soms nog nieuwe intensiveerders ontdekt.

¹² Gezien de eerder vermelde creativiteit van taalgebruikers en de productiviteit van de constructie is een volledig exhaustieve lijst onmogelijk. Zie bv. de informatieve lijst van 119 verschillende intensiveerders die op het Internet werden aangetroffen in combinatie met alleen al het werkwoord *schrikken* op <https://pelikanenschurft.wordpress.com/> (laatst geraadpleegd op 22 januari 2016).

4. RESULTATEN: EEN VERGELIJKING VAN BELGISCH NEDERLANDS EN NEDERLANDS NEDERLANDS

De bespreking van de resultaten van het corpusonderzoek valt uiteen in twee grote delen. In het eerste deel (4.1) wordt nagegaan of er belangrijke verschillen zijn tussen het Belgisch Nederlands en het Nederlands Nederlands in het gebruik van de intensiverende resultatiefconstructie. De nadruk ligt hierbij op de frequentie van de constructie in het algemeen en op de variatie in de intensiveerders die in de constructie verschijnen. Die lexicale variatie geeft een eerste indruk van de creativiteit die taalgebruikers van beide nationale variëteiten aan de dag leggen en van mogelijke regionale voorkeuren in het gebruik van bepaalde intensiveerders. Daarna gaan we over tot een diepgaander analyse van de mogelijke interacties tussen werkwoord en intensiveerder, die op verschillende manieren worden onderzocht.

4.1. *Het gebruik van de intensiverende pseudo-reflexieve resultatiefconstructie*

In het Belgisch Nederlandse corpus werden in totaal 1623 voorbeelden gevonden van de intensiverende pseudo-reflexieve resultatiefconstructie. Die voorbeelden bevatten 47 verschillende types van intensiveerders, waarvan 15 hapax legomena (appendix B). Het Nederlands Nederlandse corpus bevat 693 voorbeelden, met 41 verschillende intensiveerders en 10 hapaxen (appendix C). Rekening houdend met het verschil in corpusgrootte, betekent dat dat de constructie vaker gebruikt wordt in het Nederlands Nederlands. Dit verschil is significant, al is de effectgrootte klein ($\chi^2=45.7$; $df=1$; $p<.001$; $V=0.14$). De genormaliseerde frequentie komt neer op 7 tokens/miljoen woorden in het Belgisch Nederlands en 9,5 tokens/miljoen woorden in het Nederlands Nederlands. Het Nederlands Nederlands blijkt met een type-token ratio van 0,06 tegenover 0,03 voor het Belgisch Nederlands daarnaast ook gebruik te maken van een bredere waaier aan intensiveerders – al is er met 31 intensiveerders die in beide corpora voorkomen een behoorlijke lexicale overlapping. De intensiveerders die slechts in één van beide taalvariëteiten werden aangetroffen, betreffen veelal creatieve ‘one-offs’ zoals in volgende voorbeelden.

- (11) Als er één opera is geweest waar Mozart zich *de blubber* aan gewerkt heeft, dan is het wel Die Entführung aus dem Serail. (BN)
- (12) Hij heeft daarmee een klein fortuin vergaard en dat terwijl ik me *de ziel uit mijn raap* werk met dat perpetuum mobile en de zelfontbrandende sigaret. (BN)
- (13) Ezel en zwijn, hangen bekkentrekkend en blèrend, zich *een rotje* lachend, liederlijk tegen de dakrand. (NN)

Er zijn maar vijf intensiveerders die in de ene taalvariëteit relatief frequent gebruikt worden terwijl ze in de andere helemaal *niet* voorkomen: voor het Nederlands Nederlands zijn dat *een slag in de rondte* en *wild* (respectievelijk 23 en 26 attestaties in het Nederlandse tegenover geen enkele in het Belgische materiaal) en voor het Belgisch Nederlands *de ziel uit het lijf*, *de ogen uit en een aap* (respectievelijk 58, 23 en 23 voorkomens in het Belgische materiaal, geen in het Nederlandse).

- (14) Man, ik werk me elk weekend *een slag in de rondte* voor mijn programma's Nachtsuite en Lunchroom. (NN)
- (15) Veteranen ergeren zich *wild* aan charlatans. (NN)
- (16) Terwijl zij zich *de ziel uit het lijf* zweten, checken anderen backstage in alle koelte hun mail. (BN)
- (17) Kinderen en hun ouders kunnen zich *de ogen uitkijken* en genieten van een hele hoop activiteiten. (BN)
- (18) Oostende schrok zich woensdag alvast *een aap* tegen een fris Atomia. (BN)

Hoewel volledige exclusiviteit dus eerder uitzondering dan regel is, vertonen sprekers van het Belgisch en Nederlands Nederlands duidelijk wel verschillende *voorkeuren*. Met de χ^2 *goodness-of-fit* test kan worden berekend of de geobserveerde frequentie waarmee een bepaalde intensiveerder voorkomt significant afwijkt van wat op basis van de totale proporties in de dataset (1623 Belgische en 693 Nederlandse voorbeelden) verwacht wordt. Tabel 1 geeft alle significante resultaten weer.

Tabel 1: Alle intensiveerders die een significante voorkeur vertonen voor Belgisch of Nederlands Nederlands

Intensiveerder	Frequentie BN	Frequentie NN	Voorkeur	Significantie
blauw	202/1623	25/693	BN	$\chi^2=37.81$; $p<.001$
de ogen uit	23/1623	0/693	BN	$\chi^2=8.45$; $p=.004$
de ziel uit het lijf	58/1623	0/693	BN	$\chi^2=23.36$; $p<.001$
de/het pleuris ^a	23/1623	1/693	BN	$\chi^2=6.41$; $p=.01$
dood	143/1623	93/693	NN	$\chi^2=9.68$; $p=.002$
een aap	23/1623	0/693	BN	$\chi^2=16.12$; $p=.003$
een bult	39/1623	1/693	BN	$\chi^2=13.07$; $p<.001$
een hoedje	148/1623	21/693	BN	$\chi^2=23.84$; $p<.001$
een ongeluk	42/1623	46/693	NN	$\chi^2=19.91$; $p<.001$
een slag in de rondte	0/1623	23/693	NN	$\chi^2=50.57$; $p<.001$
groen en geel	3/1623	27/693	NN	$\chi^2=48.82$; $p<.001$
kapot	61/1623	69/693	NN	$\chi^2=32.15$; $p<.001$

Tabel 1: Alle intensiveerders die een significante voorkeur vertonen voor Belgisch of Nederlands Nederlands (vervolg)

Intensiveerder	Frequentie BN	Frequentie NN	Voorkeur	Significantie
rot	200/1623	125/693	NN	$\chi^2=10.9$; $p=.001$
suf	86/1623	85/693	NN	$\chi^2=30.98$; $p<.001$
te pletter	294/1623	41/693	BN	$\chi^2=49.12$; $p<.001$
uit de naad	117/1623	17/693	BN	$\chi^2=18.17$; $p<.001$
wezenloos	4/1623	16/693	NN	$\chi^2=21.59$; $p<.001$
wild	0/1623	26/693	NN	$\chi^2=57.59$; $p<.001$

a. Een anonieme reviewer merkte op dat de lage frequentie voor het Nederlands Nederlands hier misschien aan andere factoren te wijten is. Op het internet blijkt de krachtterm ‘pleuris’ namelijk veel vaker voor te komen op Nederlandse dan op Belgische pagina’s. Mogelijk speelt hier een verschil in journalistieke praktijk in België en Nederland.

De meerderheid van de overlappende intensiveerders, onder meer *rot*, *kapot* en *suf*, worden significant vaker in het Nederlands Nederlands gebruikt, terwijl Belgische taalgebruikers relatief gezien vaker intensiveren met *te pletter*. Verder vertonen ook *een hoedje* en *blauw* een significante voorkeur voor het Belgisch Nederlands, maar dat heeft vermoedelijk te maken met de hoge frequentie van enkele vaste combinaties (zie 4.2.1).

In wat volgt worden ook de werkwoorden bij de analyse betrokken en gaan we dieper in op de (frequente) werkwoord-intensiveerdercombinaties in beide corpora.

4.2. Een constructie met twee lege ‘slots’: interacties tussen werkwoord en intensiveerder

Als sprekers een bepaalde werkwoordelijke handeling willen intensiveren moeten ze een geschikte intensiveerder selecteren. De vorige sectie toonde al aan dat zowel Belgische als Nederlandse taalgebruikers hiervoor de keuze hebben uit een ruim aanbod en dat ze enigszins verschillende voorkeuren vertonen. In de meeste gevallen gebeurt die keuze vermoedelijk onbewust, al toont het volgende voorbeeld aan dat bewust creatieve nieuwvormingen zeker niet uitgesloten zijn.

- (19) Vader heeft een belangrijke job in een grootwarenhuisketen en een liefde in Oxford, moeder verveelt zich *de poten vanonder haar keukenstoel*.
(BN)

Deze sectie gaat na welke combinaties vaker voorkomen dan andere en in welke mate sprekers van beide nationale variëteiten er verschillende combinatiemogelijkheden op nahouden. Om een genuanceerd beeld te verkrijgen van het gebruik van deze constructie, wordt voor verschillende benaderingen geopteerd. Bij de analyse van de werkwoord-intensiveerdercombinaties is er

aandacht voor zowel token- en typefrequentie als voor de semantiek van de intensiveerders en de werkwoorden waarmee ze samen voorkomen.

4.2.1. Wederzijdse aantrekkingskracht tussen werkwoord en intensiveerder

Ten eerste bekijken we de werkwoorden en intensiveerders vanuit het idee dat verschillende slots in eenzelfde constructie niet onafhankelijk van elkaar worden ingevuld maar met elkaar in interactie kunnen treden. Afhankelijk van het werkwoord waarvoor wordt gekozen, zal misschien ook een andere intensiveerder worden geselecteerd, of vice versa. De kruistabellen in appendix E geven een overzicht van de onderlinge combinatiemogelijkheden tussen de 15 frequentste intensiveerders en de 15 frequentst geïntensiveerde werkwoorden in beide datasets.¹³ Die frequente combinaties dekken in totaal 82% procent van de Belgische dataset en 74% van de Nederlandse dataset af. De tabellen kunnen op twee manieren gelezen worden. Vertrekkend vanuit het werkwoord (horizontaal) toont de tabel met welke elementen een werkwoord zoal geïntensiveerd wordt. Verscheidene werkwoorden kunnen met een gevarieerde set intensiveerders versterkt worden, al zijn ook hier duidelijke voorkeuren terug te vinden. Het werkwoord *schrikken* bijvoorbeeld mag in het Belgische materiaal dan wel voorkomen met 9 van de 15 frequentste intensiveerders (en met nog 5 andere, minder frequente intensiveerders in de volledige dataset), het vormt vooral een sterke collocatie met *een hoedje*. Verder springt het werkwoord *betalen* eruit doordat het met slechts één van de 15 frequentste intensiveerders voorkomt, namelijk *blauw*.¹⁴ Het is ook mogelijk om de intensiveerders als uitgangspunt te nemen (horizontaal) en te kijken met welke werkwoorden die allemaal voorkomen. In het Belgisch Nederlands is *te pletter* blijkbaar niet alleen de meest frequente maar ook de meest flexibele intensiveerder: het komt voor met 12 van de 15 frequentste werkwoorden. *Blauw* en *een hoedje* daarentegen hebben wel een hoge tokenfrequentie in de constructie, maar ze hebben die te danken aan het feit dat ze deel uitmaken van een veelgebruikte collocatie, niet aan hun grote flexibiliteit. Die verschillen in lexicale reikwijdte komen in de volgende sectie uitvoerig aan bod. De kruistabel voor het Nederlands Nederlands bevat grotendeels dezelfde werkwoorden als de Belgische tabel: onder andere *schrikken*, *zich ergeren*, *zich schamen*, *lachen* en *werken* lenen zich in het volledige taalgebied uitstekend tot intensivering. Bij de horizontale lexicale variatie scoort *schrikken* opnieuw goed met

¹³ In werkelijkheid is de variatie bij de meeste werkwoorden en intensiveerders veel groter dan uit deze tabellen valt af te leiden, omdat er daarnaast nog tal van (andere) laagfrequente combinaties voorkomen. Deze weergave is dan ook vooral bedoeld om een algemeen overzicht te geven van de belangrijkste combinatiemogelijkheden in het Nederlands.

¹⁴ In de combinatie *zich blauw betalen* zit *blauw* wat op de rand van de categorie van de intensiveerders. *Zich blauw betalen* betekent immers niet zozeer 'heel erg/hevig betalen', maar 'heel veel betalen'.

8 verschillende intensiveerders, maar de collocatie met *een hoedje* staat hier een stuk minder sterk dan in het Belgisch Nederlands. Het werkwoord *betalen* trekt opnieuw alleen de intensiveerder *blauw* aan. Ook de intensiveerders overlappen gedeeltelijk met de set intensiveerders in het Belgisch Nederlands, maar er is een duidelijk verschil in onderlinge volgorde. Dat is op zich niet verrassend, aangezien het Belgisch en Nederlands Nederlands significant verschillende voorkeuren vertoonden m.b.t. de gebruikte intensiveerders (zie 4.1). Wat betreft de verticale flexibiliteit is het opnieuw zo dat de meest frequente intensiveerder, in dit geval *rot*, ook een grote variatie aan werkwoorden aantrekt; enkel *suf* doet het nog net iets beter met 10 van de 15 verschillende werkwoorden. De intensiveerder *groen en geel* komt daarentegen alleen voor bij het werkwoord *zich ergeren*.

De grote verschillen in frequentie en de schijnbaar willekeurige spreiding van lege vakken in de tabel geeft al aan dat er inderdaad sprake is van geconventionaliseerde combinaties. Bepaalde werkwoord-intensiveerdercombinaties worden niet of minder vaak gevormd, terwijl ze op zich perfect mogelijk zijn. Dit doet denken aan wat Hüning (2010:55,59) ook opmerkt in de woordvorming:

Hier gaat het dus bijv. om semantische of pragmatische factoren die ervoor kunnen zorgen dat een bepaald woord – hoewel mogelijk – toch niet wordt gevormd. Niet alle mogelijke woorden zijn ook waarschijnlijke woorden.[...] waardoor er tal van (nauwelijks voorspelbare) lexicale leemtes bestaan.

Wat die factoren in het geval van de pseudo-reflexieve resultatiefconstructie zijn, wordt in toekomstig onderzoek verder bestudeerd. Ondanks die conventionaliteit is er nog steeds veel ruimte voor creativiteit (zie voorbeelden (11) t.e.m. (13) en (19) hierboven). Hoewel zulke ‘eendagsvliegen’ misschien minder kans maken om overgenomen te worden door andere sprekers, zijn ze voor een moedertaalspreker van het Nederlands makkelijk te interpreteren in de ruimere context van de constructie.

Op basis van de zojuist besproken kruistabellen was het mogelijk om enkele eerste indrukken te vormen over het bestaan van mogelijke sterke collocaties. Met behulp van de covariërende colleeemanalyse van Stefanowitsch en Gries (2004, 2005) kunnen zulke observaties statistisch worden onderbouwd. Deze methode meet de aantrekkingskracht tussen twee paren van lexicale items die gecombineerd voorkomen binnen dezelfde grammaticale constructie, door na te gaan of hun combinatie significant vaker voorkomt dan mocht worden verwacht op basis van de totale frequenties waarmee ze elk afzonderlijk voorkomen in de constructie in kwestie. Als significantietest wordt daarvoor standaard de Fisher-Yates exact test gebruikt. Als maat van aantrekking of ‘colleeemsterkte’ wordt een negatieve logaritmische transformatie van de Fisher-

Yates p-waarde gerapporteerd: collexeemsterktes groter dan 1,30103 wijzen op een significante ($p < .05$) aantrekkings. Uit beide datasets is voor deze test een willekeurig sample van 500 instanties gebruikt, om te vermijden dat de grotere omvang van de Belgische dataset een vertekende invloed zou uitoefenen op het aantal als significant geïdentificeerde combinaties. Gezien het grote aantal significante resultaten, lichten we er hier slechts enkele gevallen uit. Tabel 2 geeft de top tien significante resultaten weer (voor een volledig overzicht van de significante resultaten, zie appendix F).

Tabel 2: De top tien resultaten van de covariërende collexeemanalyse op basis van een willekeurige sample (BNn=500 en NNn=500)

Belgisch Nederlands				
Werkwoord (totale n)	Intensiveerder (totale n)	Geobserv. frequentie	Verwachte frequentie	Collostr. kracht
schrikken (111)	een hoedje (48)	47	10.66	33.12
betalen (40)	blauw (76)	38	6.08	32.56
werken (59)	uit de naad (38)	29	4.48	22.23
zich ergeren (56)	blauw (76)	36	8.51	19.12
kijken (8)	de ogen uit (8)	8	0.13	16.96
zich amuseren (36)	rot (55)	24	3.96	16.59
piekeren (9)	suf (16)	8	0.29	11.9
zich schamen (6)	dood (49)	6	0.59	6.18
schreeuwen (6)	de longen uit het lijf (12)	4	0.14	5.55
zich ergeren (56)	dood (49)	17	5.49	5.54
Nederlands Nederlands				
Werkwoord (totale n)	Intensiveerder (totale n)	Geobserv. frequentie	Verwachte frequentie	Collostr. kracht
zich ergeren (62)	groen en geel (20)	20	2.48	19.46
betalen (9)	blauw (10)	9	0.36	13.47
piekeren (12)	suf (63)	11	1.51	9.22
lopen (18)	de benen uit het lijf (6)	6	0.22	9.05
schrikken (117)	een hoedje (12)	12	2.81	7.77
zich schamen (48)	dood (60)	20	5.76	7.61
lopen (18)	het vuur uit de stoffen (5)	5	0.18	7.47
werken (37)	uit de naad (12)	8	0.89	6.77
peinzen (7)	suf (63)	7	0.88	6.43
schrikken (117)	rot (89)	38	20.83	5.24

In het algemeen versterken de resultaten van de covariërende collexeemanalyse de indruk dat de twee nationale variëteiten een aantal hoogfrequente combinaties delen. In beide nationale variëteiten is *zich blauw betalen* bijvoorbeeld één van de sterkste collocaties. Het is duidelijk dat we in dat geval met

wederzijdse aantrekkingskracht te maken hebben: *betalen* wordt bijna uitsluitend met *blauw* geïntensiveerd en *blauw* komt als intensieverder hoofdzakelijk voor met *betalen* en *zich ergeren*. Bij andere collocaties lijkt de aantrekkingskracht eerder van één kant te komen. De kracht van de collocatie *zich een hoedje schrikken* is vooral te verklaren door de beperkte combinatiemogelijkheden van *een hoedje*; het werkwoord *schrikken* is namelijk één van de werkwoorden die op verschillende manieren geïntensiveerd kunnen worden. Op een totaal van 165 attestaties, komt *een hoedje* 164 keer voor met *schrikken* en slechts één keer met *lachen*. Dat lijkt te suggereren dat de combinatiemogelijkheden van *een hoedje* op dit moment al zo goed als beperkt zijn – of misschien zelfs altijd al beperkt geweest zijn – tot het werkwoord *schrikken*.¹⁵ Bij *zich suf piekeren* lijkt eerder het werkwoord de doorslag te geven; *suf* behoort immers tot de meer flexibele intensiveerders.

Deze eerste benadering toonde aan dat werkwoorden en intensiveerders zich op verschillende manieren tot elkaar kunnen verhouden. Wanneer één van beide elementen over beperkte combinatiemogelijkheden beschikt, kunnen enkele concrete combinaties zich na verloop van tijd tot geconventionaliseerde collocaties ontwikkelen. Tegelijk speelt er echter een zekere graad van productiviteit mee. De brede waaier aan verschillende intensiveerders gaf al aan dat de constructie in het algemeen vrij productief is. De observatie dat sommige intensiveerders zich heel flexibel opstellen ten opzichte van het werkwoord suggereert dat productiviteit ook op een lager niveau aan het werk is (zie paragraaf 5). In wat volgt, wordt die wisselwerking tussen productiviteit en conventionalisering vanuit het perspectief van de intensiveerder verder onderzocht.

4.2.2. Lexicale reikwijdte vanuit het perspectief van de intensiveerder

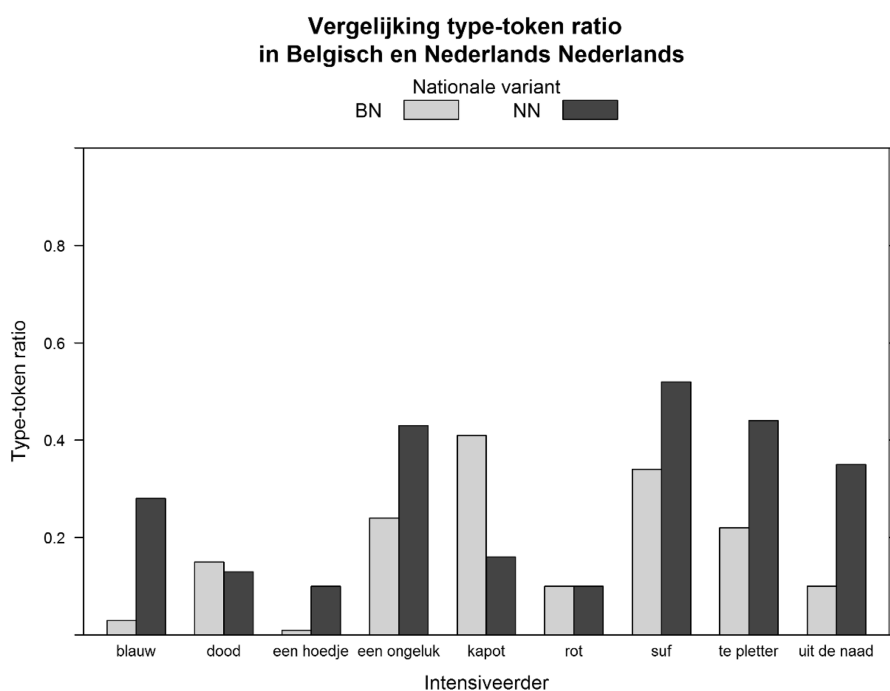
Uit de voorgaande bespreking van de werkwoord-intensiveerdercombinatiemogelijkheden bleek dat de flexibiliteit van de intensiveerder vaak een doorslaggevende rol speelt. Daarom gaat deze sectie nader in op de lexicale reikwijdte van de verschillende intensiveerders.

Om de lexicale variatie te meten wordt soms gebruik gemaakt van de type-token ratio: hoe groter het aantal verschillende types in het totale aantal tokens, des te groter de lexicale variatie. De lexicale reikwijdte werd al even besproken bij de verticale variatie in de kruistabellen (appendix E) hierboven, maar in de volgende analyse worden ook alle minder frequente werkwoorden mee-

¹⁵ Door het feit dat de collocatie *zich een hoedje schrikken* op dit moment zo sterk staat, zijn taalgebruikers vermoedelijk ook terughoudend om de intensiveerder plots met een ander werkwoord te gaan combineren. Op basis van corpusdata is het niet mogelijk om uitspraken te doen over de motivatie van sprekers, maar corpusonderzoek kan wel inzicht geven in de ontwikkeling die de combinatie over de eeuwen heen heeft doorgemaakt. In toekomstig onderzoek wordt daarom een diachrone component toegevoegd.

genomen.¹⁶ Figuur 1 toont de type-token ratio's van de negen intensiveerders die in beide kruistabellen voorkwamen, die met andere woorden zowel in het Belgisch Nederlands als het Nederlands Nederlands tot de allerfrequentste intensiveerders behoren. Daaruit blijken enkele opvallende verschillen tussen de twee nationale variëteiten. Het lijkt echter niet zo te zijn dat intensiveerders die in één variëteit significant vaker voorkomen dan in de andere (zie 4.1), noodzakelijkerwijze ook een grotere flexibiliteit vertonen in die variëteit. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de intensiveerder *kapot*, die ondanks een relatief grotere tokenfrequentie in het Nederlands Nederlands met een grotere set van werkwoorden voorkomt in het Belgisch Nederlands.

Figuur 1. De type-token ratio van de 9 frequentste intensiveerders die zowel in de Belgisch als Nederlands Nederlandse SoNaR-datasets voorkomen

De type-token ratio kan echter een vertekend beeld geven van de werkelijke situatie. In het Belgisch Nederlands heeft *te pletter* bijvoorbeeld een erg hoge tyfefrequentie van 66, maar de ratio wordt naar beneden gehaald door de hoge tokenfrequentie van 294. In het Nederlands Nederlands zijn er 18 werkwoords-

¹⁶ In theorieën over morfologische productiviteit is een belangrijke rol weggelegd voor de hapax legomena, d.w.z. woorden die slechts één keer voorkomen. Hoe hoger het aantal hapaxen, hoe groter de graad van productiviteit (o.a. Baayen en Lieber 1991, Baayen 1993, 2009). Zeldes (2012) toont aan dat die maten zich ook laten toepassen op syntactische fenomenen; de resultaten van deze studie zullen in toekomstig onderzoek ook aan de hand van dergelijke hapaxgebaseerde maten onderzocht worden.

types met *te pletter* maar in totaal slechts 41 tokens, waardoor de ratio veel hoger ligt. Ook de relatief lage type-token ratio van *rot* wordt sterk bepaald door het grote aantal tokens. Bij het interpreteren van deze ratio is het dus belangrijk om ook de absolute frequenties bij de hand te houden.

Bovendien wordt de lexicale variatie niet enkel bepaald door het *aantal* werkwoorden waarmee een intensieverder gecombineerd wordt; ook de betekenis van de werkwoorden speelt hierin een belangrijke rol.¹⁷ De intensieverder *de longen uit het lijf* lijkt met een totaal van 12 verschillende werkwoordstypes op 29 tokens in het volledige taalgebied op het eerste gezicht een vrij grote lexicale variatie te vertonen. Bij nader inzicht blijken al die werkwoorden echter uit een beperkt semantisch domein te komen: ze drukken steeds een handeling uit waarbij de longcapaciteit op een of andere manier een belangrijke rol speelt. Dit betreft zowel werkwoorden als *lopen, fietsen of sporten* als werkwoorden van het type *schreeuwen, zingen en gillen*.

(20) Jonathan Davis *gilde zich de longen uit het tengere lijf*. (NN)

(21) Het Gentse raspaardje *liep zich de longen uit het lijf*. (BN)

De oorspronkelijke lexicale betekenis van de intensieverder legt in dat geval een beperking op aan het type werkwoord dat geïntensiveerd kan worden.¹⁸ Sawada (2000) schrijft zulke beperkingen in zijn analyse van de Engelse BPOC toe aan een ‘conceptuele associatie’ tussen de activiteit van het werkwoord en het lichaamsdeel dat deel uitmaakt van de intensieverder en ook Cappelle (2014) heeft het over een soort van encyclopedische verwantschap tussen beide elementen. In het geval van *de longen uit het lijf* laat de semantische persistentie nog een zekere speling in de combinatiemogelijkheden toe, maar in andere gevallen is die er nauwelijks. De intensieverder *het vuur uit de sloffen*, bijvoorbeeld, komt in het materiaal enkel voor met synoniemen van *rennen*. Je kunt je dus niet het vuur uit de sloffen slenteren, omdat het element van snelheid (dat geassocieerd is met het ‘vuur’) hier ontbreekt. Het tegenovergestelde stellen we vast bij intensieverders zoals *te pletter* en *kapot*. De werkwoorden in onderstaande voorbeelden zijn niet te vatten in één of twee semantische klassen.

¹⁷ Wegens het gebrek aan verschillen op het vlak van de semantiek van de werkwoorden en van de intensieverders tussen Belgisch en Nederlands neemt de semantische analyse hier beide variëteiten samen.

¹⁸ We kunnen dit in verband brengen met het fenomeen van *persistence* uit de grammaticalisatieliteratuur: ‘When a form undergoes grammaticalization from a lexical to a grammatical function, as long as it is grammatically viable some traces of its original lexical meanings tend to adhere to it, and details of its lexical history may be reflected in constraints on its grammatical distribution.’ (Hopper 1991:22) Zie ook Norde en Van Goethem (2014) over de rol van *bleaching* en *persistence* op de productiviteit van de intensiverende prefixoïde ‘reuze’ in het Duits en het Zweeds.

- (22) Ludo Philippaerts *vloekte zich te pletter* na één pechfoutje op de voorlaatste hindernis. (BN)
- (23) Ik heb *me te pletter geleerd*, voor elke dag had ik een studieschema. (NN)
- (24) Als ik hem nu op de tv al die deftige woorden hoor gebruiken dan *lach ik me kapot*. (NN)
- (25) Die heeft dan een tienerdochter die *zich kapot geneert* voor hem. (BN)

Te pletter en *kapot* lijken te functioneren als louter intensiverende elementen die geen specifieke semantische beperkingen opleggen. Of dat het gevolg is van een evolutie waarbij de lexicale betekenis geleidelijk aan is vervaagd, valt op basis van deze synchrone data niet te achterhalen, maar het is op zijn minst een aannemelijk scenario. Zelfs bij de *longen uit het lijf* lijkt de associatie met longcapaciteit niet noodzakelijk in steen gebeiteld. Komt die intensieverder in ons krantencorpus enkel voor met *schreeuwen*, *rennen*, enz., via Google zijn wel degelijk een aantal voorbeelden te vinden met andere types van werkwoorden, zoals (26) en (27).

- (26) Maar ik ga weer, *verveel me de longen uit me lijf*, daag! (mygbk.nl 2008)
- (27) Ik *schrok me de longen uit het lijf* pff. (dumpert.nl 2013)

Bij velen klinken deze voorbeelden ongetwijfeld nog erg vreemd in de oren, maar het bestaan ervan wijst erop dat in elk geval voor sommige sprekers de associatie van *de longen uit het lijf* met lichamelijke activiteiten die veel inspanning vergen, niet meer dwingend is. Op die manier kunnen allerlei intensiveerders in de loop van de tijd hun toepassingsdomein uitbreiden.

Samengevat heeft deze tweede benadering bevestigd dat er grote onderlinge verschillen zijn tussen de intensiveerders die gebruikt worden in de pseudo-reflexieve resultatiefconstructie. Die verschillen hebben niet enkel betrekking op het *aantal* werkwoorden dat de intensiveerder aantrekt, maar ook op het *soort* werkwoorden waarmee de intensiveerder voorkomt. In de volgende sectie benaderen we de verschillen in lexicale variatie vanuit het perspectief van productiviteit en gaan we na hoe het constructionele netwerk hiërarchisch in elkaar zit.

5. DISCUSSIE: PRODUCTIVITEIT EN HET CONSTRUCTIONELE NETWERK

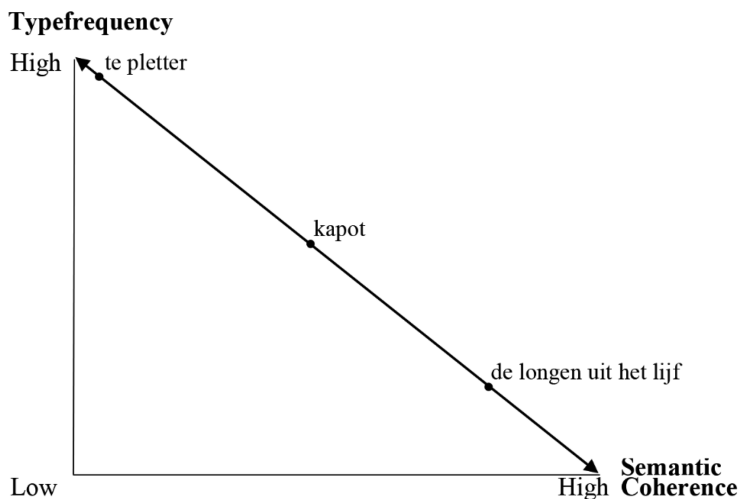
Uit de resultaten blijkt dat verscheidene intensiveerders zich heel flexibel opstellen ten opzichte van het werkwoord waarmee ze gecombineerd worden, terwijl andere intensiveerders veel beperktere combinatiemogelijkheden vertonen – in die mate zelfs dat sommige zich slechts aan één of twee werkwoorden aanhechten. In deze sectie gaan we na hoe we die observaties in verband

kunnen brengen met de notie productiviteit, en wat ons dat leert over de mogelijke opbouw van het constructionele netwerk.

De wisselwerking tussen typefrequentie en semantische coherentie die in paragraaf 4 bij verschillende intensiveerders is vastgesteld doet denken aan de hypothesen over syntactische productiviteit van Barðdal (2008). Zij stelt dat er een omgekeerde correlatie bestaat tussen de typefrequentie en de semantische coherentie van een constructie. Die komt erop neer dat een constructie met een hoge typefrequentie geen nood heeft aan semantische coherentie om productief te zijn, terwijl een constructie met een lager aantal types enkel productief kan zijn als die types tot een welomschreven semantisch domein behoren. Op die manier ontstaat er een productiviteitscontinuüm waarop schema's en subschema's verschillende posities kunnen innemen. Aan het ene uiterste bevinden zich de volledig open schema's, d.w.z. de constructies met een erg hoge typefrequentie maar weinig interne coherentie. Constructies met een erg lage typefrequentie en een hoge graad van semantische coherentie bevinden zich aan het andere uiterste van het continuüm: die constructies zijn ook productief, maar slechts binnen hun respectievelijke domein (Barðdal 2008:34-39).

Als we nu aparte subschema's aannemen voor enkele intensiveerders die al aan bod gekomen zijn, stellen we vast dat bijvoorbeeld [SUBJ V REFL *te pletter*] en [SUBJ V REFL *kapot*] tot het eerste type constructie behoren: de intensiveerders *te pletter* en *kapot* hebben een hoge typefrequentie van respectievelijk 76 en 27 en komen met een gevarieerde set aan werkwoorden voor. Bij *de longen uit het lijf* zien we een lagere typefrequentie van 12, maar een grote semantische coherentie. Ook hier hebben we een productief subschema, al is dat op een lager niveau: nieuwe werkwoorden kunnen worden aangetrokken als ze uit diezelfde welomschreven semantische klasse(n) komen, zodat we een specifiekere subschema in de stijl van [SUBJ V [^['fysieke inspanning?'/productie van luid geluid'] REFL *de longen uit het lijf*] kunnen poneren (zie verder). Om het onderlinge verschil in productiviteit van de subschema's te illustreren, hebben we de intensiveerders bij benadering een plaats gegeven op het productiviteitscontinuüm in Figuur 2.

Toekomstig onderzoek zal moeten uitwijzen of de toepassing van andere productiviteitsmaten, zoals de hapaxgebaseerde maten van Baayen (zoals de hapax-token ratio, zie o.a. 1993, 2009), de huidige resultaten kan bevestigen en/of tot nieuwe inzichten leiden. Een diepgaande analyse van het aantal hapaxen zal mogelijk tot een duidelijker onderscheid leiden tussen volledig gefigeeerde uitdrukkingen (d.w.z. gelexicaliseerde collocaties) en zogenaamde *constructional idioms*, die nog enige vrijheid laten wat betreft de invulmogelijkheden (zie Espinal & Mateu 2010 voor een beschrijving van de Engelse BPOC als *constructional idiom*).

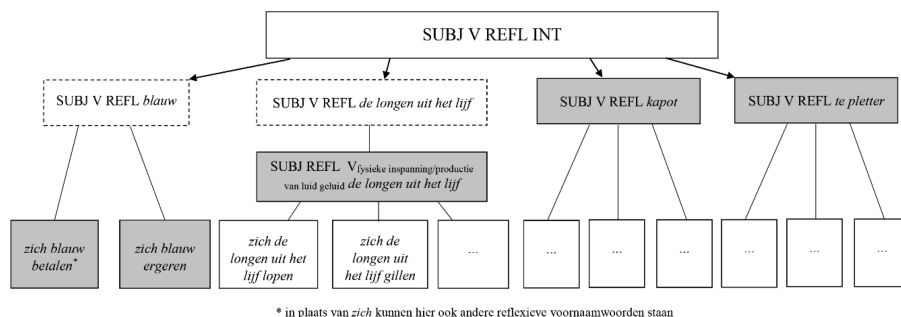
Figuur 2. De plaats van enkele intensiveerders op het productiviteitscontinuüm van Barðdal (2008:35).^a

a. Aangebrachte wijzingen (EG & TC): aslabels vertaald naar het Nederlands en intensiveerders toegevoegd.

Het bestaan van dergelijke subschema's sluit aan bij het idee van de Lexicaliteit-Schematiciteitshiërarchie waarin voor elke constructie verschillende niveaus worden onderscheiden binnen het constructionele netwerk. Aan de hand van die hiërarchie is het mogelijk om veralgemenende uitspraken te doen over de overkoepelende constructie, zonder daarbij de idiosyncratische eigenschappen van lagere niveaus te negeren (Barðdal & Gildea 2015:27). In het geval van de pseudo-reflexief wordt het hoogste niveau bezet door het abstracte schema [SUBJ V REFL INT]; op een lager niveau vinden we onder andere subschema's van het type [SUBJ V REFL *kapot/te pletter/de longen uit het lijf...*], waarbij de intensiveerder lexicaal gespecificeerd is. Op het allerlaagste niveau worden sommige concrete werkwoord-intensiveerdercombinaties, zoals *zich blauw betalen* of *zich blauw ergeren*, zo frequent gebruikt dat ze als gelexicaliseerde collocaties kunnen worden beschouwd. Figuur 3 doet een voorstel voor de mogelijke opbouw van de constructionele hiërarchie voor *blauw*, *de longen uit het lijf*, *te pletter* en *kapot*.

De grijze kaders duiden telkens aan welk niveau vermoedelijk het meest cognitief verankerd is: bij *kapot* en *te pletter* staat het productieve subschema sterker dan de concrete instanties, bij *blauw* lijkt er daarentegen sprake te zijn van gelexicaliseerde concrete instanties.¹⁹ De stippellijnen geven aan dat er twijfel is over het bestaan van het niveau in kwestie; bij *blauw* zijn de combinaties met *zich ergeren* en *betalen* bijvoorbeeld zodanig frequent dat het

¹⁹ *Blauw* komt erg sporadisch ook met andere werkwoorden voor, maar vermoedelijk gaat het hier over zeldzame analogische extensies.

Figuur 3. Een mogelijke voorstelling van een deel van het constructionele netwerk van de pseudo-reflexieve resultatiefconstructie

bestaan van een productief subschema [SUBJ V REFL *blauw*] weinig waarschijnlijk is. *De longen uit het lijf* bevindt zich (op dit moment) ergens tussenin: er is vermoedelijk wel sprake van een (semi-)productief subschema, maar dat bevindt zich op een lager niveau dan de subschema's van *te pletter* en *kapot* – het werkwoord krijgt nog een extra specificatie in termen van ‘fysieke inspanning/productie van luid geluid’. Het feit dat we op het Internet al zinnen zoals (26) en (27) aantreffen, suggereert echter dat er voor sommige sprekers wel al een abstracter schema [SUBJ V REFL *de longen uit het lijf*] bestaat en dat de semantische restrictie op het werkwoord aan het afzwakken is. Op die manier kunnen allerlei intensiveerders doorheen de jaren hun lexicale reikwijdte uitbreiden, al is ook een inperking van die reikwijdte niet uit te sluiten (zie bv. de casestudy van de Engelse *V-ment* constructie in Hilpert 2013 voor een voorbeeld van die laatste evolutie). Om meer inzicht te krijgen in de interne structuur van het synchrone constructionele netwerk, zullen we in het verdere verloop van het project ook nagaan hoe dat netwerk tot stand gekomen is via een reeks interne herstructureringen (zie Gyselinck & Colleman, ter perse voor een eerste casestudy naar de diachrone ontwikkeling van het subschema [SUBJ V REFL *dood*]).

6. CONCLUSIE

De pseudo-reflexieve resultatiefconstructie is een subtype van de resultatiefconstructie waarover in verschillende talen en vanuit verschillende perspectieven al een en ander is geschreven. Wat in het bestaande onderzoek echter onderbelicht is gebleven, is dat dit pseudo-reflexieve patroon in sommige gevallen een niet-letterlijke, intensiverende interpretatie kan krijgen. Het gaat hier om voorbeelden van het type *Hij lacht zich dood/een breuk om die mop*, waarin de resultatieve betekenis wegvalt en plaats maakt voor een intensiverende betekenis. Het onderzoek in het huidige artikel bouwt voort op de

exploratieve corpusstudie van Cappelle (2014) en geeft een gedetailleerde analyse van het intrigerende intensiverende gebruik van de pseudo-reflexief in het hedendaags Belgisch en Nederlands Nederlands.

Een algemene vergelijking van het gebruik van deze constructie in het Belgisch en Nederlands Nederlands bracht aan het licht dat de constructie frequenter gebruikt wordt en meer variatie vertoont in het Nederlands Nederlands. Hoewel de meeste intensiveerders in beide componenten van het corpus terugkomen, wordt de meerderheid ervan significant vaker gebruikt in één van beide variëteiten. Bovendien zijn er enkele opvallende ‘afwezigen’ die op regionale verschillen duiden: *een slag in de rondte* komt bijvoorbeeld uitsluitend voor in het Nederlands Nederlandse materiaal en *de ziel uit het lijf* wordt enkel in het Belgisch Nederlands gebruikt. In beide variëteiten treffen we naast de frequente intensiveerders ook heel wat creatieve voorbeelden aan die getuigen van talige spitsvondigheid. Ondanks deze verschillen maken sprekers van het Belgisch en Nederlands Nederlands opmerkelijk vaak dezelfde keuzes wanneer ze een intensiveerder aan een bepaald werkwoord moeten koppelen. Die werkwoord-intensiveerdercombinaties werden op twee manieren benaderd. (i) In de eerste benadering werd uitgegaan van wederzijdse aantrekkingskracht en werden de 15 frequentste intensiveerders en werkwoorden in een kruistabel samengebracht. Uit de ongelijke invulling van de tabel bleek dat sommige werkwoorden en intensiveerders zich veel makkelijker laten combineren dan andere. De covariërende collexeemanalyse werd vervolgens toegepast om de eerste indrukken statistisch te toetsen en leverde voor beide nationale variëteiten enkele significant vaak voorkomende werkwoord-intensiveerdercombinaties op. Hoewel de sterkte van de aantrekkingskracht varieerde, kwamen *zich suf piekeren*, *zich blauw betalen* en *zich een hoedje schrikken* naar voren als sterke combinaties in het volledige taalgebied. (ii) Om de vastgestelde discrepantie tussen de intensiveerders diepgaander te onderzoeken, lag de focus in een volgende stap op de intensiveerders. De lexicale variatie aan werkwoorden per intensiveerder werd op twee manieren bekeken: de type-token ratio is louter gebaseerd op de frequentie van werkwoordtypes, terwijl de tweede aanpak ook de semantiek van de werkwoorden in rekening neemt. Terwijl sommige intensiveerders, zoals *te pletter* en *kapot*, met een grote, gevarieerde set van werkwoorden kunnen worden gecombineerd, zijn andere intensiveerders beperkt tot werkwoorden uit een welbepaalde semantische klasse. In het geval van *de longen uit het lijf* legt de lexicale betekenis bijvoorbeeld een beperking op aan de werkwoorden waarmee de intensiveerder voorkomt. We hebben laten zien dat die verschillen ingepast kunnen worden in de semantisch gemotiveerde productiviteitstheorie van Barðdal (2008). Aan de ene kant zijn er subschema’s zoals [SUBJ V REFL *kapot*] die met een hoge typefrequentie en een lage semantische coherentie een hoge graad van produc-

tiviteit vertonen. Aan de andere kant bestaan er ook subschema's van het type [SUBJ V REFL *de longen uit het lijf*] die een lagere typefrequentie hebben maar door hun interne coherentie nog steeds productief zijn binnen een afgebakend semantisch domein. Ten slotte zijn er ook niet-productieve intensiveerders, zoals *blauw*, die enkel in een klein aantal gelexicaliseerde collocaties opduiken. Aan de hand van die observaties hebben we een mogelijke weergave van een deel van het constructionele netwerk gegeven.

Deze paper heeft enkele pistes verkend die in de toekomst verder uitgewerkt zullen worden. De notie productiviteit werd in deze paper al vanuit één invalshoek bekeken, maar zal een uiterst belangrijke rol spelen bij de verdere uitwerking van de interacties tussen individuele 'open' subschema's aan de ene kant en de zo goed als gelexicaliseerde combinaties aan de andere kant. Aan de hand van de maten van Baayen (o.a. 1993), zal het graduele verschil in productiviteit tussen de intensiveerders duidelijker naar voren komen. Bovendien zal blijken of de resultaten van puur frequentiegebaseerde maten in dezelfde richting wijzen als de huidige semantisch georiënteerde aanpak. We hebben voorlopig ook geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende formele varianten van het intensiverende element. Het is mogelijk dat sommige van de distributionele en semantische verschillen die hier al kort aan bod kwamen, beter te verklaren zijn wanneer de woordsoort van de intensiveerder wordt meegenomen als mogelijke invloedrijke factor. Om inzicht te krijgen in de geschiedenis van deze constructie en de mogelijke richting(en) waarin de intensiveerders evolueren, zullen de synchrone resultaten in toekomstig onderzoek tot slot verder worden aangevuld met een diachroon luik.

BIBLIOGRAFIE

- ANS = Haeseryn, W., K. Romijn, G. Geerts, J. de Rooij & M.C. van den Toorn. (1997). *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Tweede, geheel herziene druk. Groningen/Deurne: Martinus Nijhoff uitgevers/Wolters Plantyn.
- Baayen, R. H. en R. Lieber. (1991). Productivity and English derivation: a corpus-based study. *Linguistics*, 29(5), 801-844.
- Baayen, R. H. (1993). On frequency, transparency and productivity. In G. Booij en J. van Marle (eds.), *Yearbook of Morphology* (Vol. 1992). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 181-208.
- Baayen, R. H. (2009). Corpus linguistics in morphology: morphological productivity. In A. Lüdeling & M. Kytö (eds.), *Corpus Linguistics. An international handbook*. Berlin: De Gruyter Mouton, 900-919.
- Barðdal, J. (2008). *Productivity evidence from case and argument structure in Icelandic*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

- Barðdal, J. en S. Gildea. (2015). Diachronic Construction Grammar: Epistemological Context, Basic Assumptions and Historical Implications. In J. Barðdal, E. Smirnova, L. Sommerer, & S. Gildea (eds.), *Diachronic Construction Grammar*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1-49.
- Boas, H. C. (2002). On the role of semantic constraints in resultative constructions. In R. Rapp (eds.), *Linguistics on the Way into the New Millennium* (Vol. 1). Frankfurt: Peter Lang, 35-44.
- Boas, H. C. (2003). *A constructional approach to resultatives*. Stanford: CSLI Publications.
- Boas, H. C. (2005). Determining the Productivity of Resultatives: A Reply to Goldberg and Jackendoff. *Language*, 81(2), 448-464.
- Bolinger, D. L. (1972). *Degree words*. Den Haag: Mouton.
- Broekhuis, H. (2013). *Syntax of Dutch. Adpositions and Adpositional Phrases*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Broekhuis, H., N. Corver en R. Vos. (2015). *Syntax of Dutch. Verbs and Verb Phrases Vol 1*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Cappelle, B. (2011). Er verder op los intensifiëren. *Over Taal*, 50(3), 66-67.
- Cappelle, B. (2014). Conventional combinations in pockets of productivity: English resultatives and Dutch ditransitives expressing excess. In R. Boogaart, T. Coleman, en G. Rutten (eds.), *Extending the scope of Construction Grammar*. Berlin: De Gruyter Mouton, 251-282.
- Cappelle, B. en A. Dewinter (2013). British heads and American asses: Regional, register and recent variation in the Body Part *Off/Out* Construction. Paper op de 12de International Cognitive Linguistics Conference, University of Alberta, Edmonton, Canada, 23-28 juni 2013.
- Cotter, C. (2003). Prescription and practice. Motivations behind change in news discourse. *Journal of Historical Pragmatics*, 4, 45-74.
- De Clerck, B. en T. Coleman (2013). From noun to intensifier: *massa* and *massa's* in Flemish varieties of Dutch. *Language Sciences*, 36, 147-160
- Espinal, T. M. en J. Mateu. (2010). Classes of idioms and their interpretation. *Journal of Pragmatics*, 42(5), 1397-1411.
- Goldberg, A. E. (1995). *Constructions: a construction grammar approach to argument structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- Goldberg, A. E. en R. Jackendoff. (2004). The English Resultative as a Family of Constructions. *Language*, 80(3), 532-568.
- Gyselincx & Coleman (ter perse). Tracking shifts in the literal versus the intensifying fake reflexive resultative construction. The development of intensifying *dood* 'dead' in 19th-20th Century Dutch. Te verschijnen in volume 30 (2016) van het Belgian Journal of Linguistics.

- Hilpert, M. (2013). *Constructional change in English: developments in allomorphy, word formation, and syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hoeksema, J. (2012). Elative compounds in Dutch: Properties and developments. In G. Oebel (eds.), *Intensivierungskonzepte bei Adjektiven und Adverbien im Sprachvergleich / Cross-linguistic Comparison of Intensified Adjectives and Adverbs*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 97-142.
- Hopper, P. J. (1991). On some principles of grammaticization. In E. C. Traugott & B. Heine (ed.), *Approaches to Grammaticalization: Volume I. Theoretical and methodological issues*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 17-36.
- Huang, J. (2006). Resultatives and Unaccusatives: a Parametric View. *Bulletin of the Chinese Linguistic Society of Japan*, 2006(253), 1-43.
- Hüning, M. (2010). Productiviteit in taal en taalgebruik. Overwegingen vanuit een diachroon perspectief. *Voortgang. Jaarboek voor de Neerlandistiek*, 28, 51-69.
- Kiss, K. É. (2006). The function and the syntax of the verbal particle. In K. É. Kiss (ed.), *Event structure and the left periphery – Studies on Hungarian*. Dordrecht: Springer, 17-55.
- Krennmayr, T. (2011). *Metaphor in newspapers*. Utrecht: LOT.
- Kudo, S. (2011). A Comparative Study between Resultative Constructions and Body Part *Off* Constructions. *Tsubaka English Studies*, 29, 169-185.
- Levin, B. en M. R. Hovav (1995). *Unaccusativity: at the syntax-lexical semantics interface*. Cambridge/MA: MIT Press.
- Margerie, H. (2011). Grammaticalising constructions: to death as a peripheral degree modifier. *Folia Linguistica Historica*, 32(1), 115-147.
- Markham, T. (2012). The politics of journalistic creativity: expressiveness, authenticity and de-authorization. *Journalism Practice*, 6(2), 187-200.
- Norde, M. (2006). Van suffix tot telwoord tot bijwoord: degrammaticalisering en (re)grammaticalisering van *tig*. *TABU*, 35(1-2), 33-60.
- Norde, M., De Clerck, B. en T. Coleman (2014). The emergence of non-canonical degree modifiers in non-standard varieties of Dutch: A constructionalization perspective. In R. Boogaart, T. Coleman en G. Rutten (eds.), *Extending the Scope of Construction Grammar*. Berlin: De Gruyter Mouton, 207-249.
- Norde, M. en K. Van Goethem. (2014). Bleaching, productivity and debonding of prefixoids. A corpus-based analysis of ‘giant’ in German and Swedish. *Linguisticae Investigationes*, 37(2), 256-274.
- Oostdijk, N., M. Reynaert, V. Hoste en I. Schuurman. (2013). The construction of a 500-million-word reference corpus of contemporary written Dutch. In P. Spyns en J. Odijk (eds.), *Essential Speech and Language Technology for Dutch: Results by the STEVIN-programme*. Berlin: Springer.

- Partington, A. (1993). Corpus evidence of language change: the case of the intensifier. In M. Baker, G. Francis en E. Tognini-Bonelli (eds.), *Text and Technology: In Honour of John Sinclair*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 177-192.
- Roggenkamp, K. (2005). *Narrating the news: New Journalism and literary genre in late nineteenth-century American newspapers and fiction*. Kent: Kent State University Press.
- Sawada, S. (2000). The semantics of the ‘Body Part Off’ construction. *English Linguistics*, 17(2), 361-385.
- Scheibman, J. (2002). *Point of View and Grammar: Structural Patterns of Subjectivity in American English Conversation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Simpson, J. (1983). Resultatives. In L. Levin, M. Rappaport en A. Zaenen (eds.), *Papers in Lexical-functional Grammar: Indiana University Linguistics Club*, 143-157.
- Steen, G. (2003). Conversationalization in discourse: Stylistic changes in editorials of *The Times* between 1950 and 2000. In L. Lagerwerf, W. Spooren en L. Degand (eds.), *Determination of Information and Tenor in Texts: Multidisciplinary Approaches to Discourse*. Münster: Nodus Publikationen, 115-124.
- Steen, G. J., Dorst, A. G., Herrmann, J. B., Kaal, A., Krennmayr, T. en T. Pasma (2010). *A Method for Linguistic Metaphor Identification from MIP to MIPVU*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Stefanowitsch, A. en S. T. Gries (2004). Covarying collexemes in the Into-causative. In M. Achard en S. Kemmer (eds.), *Language, Culture, and Mind*. Stanford CA: CSLI Publications, 225-236.
- Stefanowitsch, A. en S. T. Gries (2005). Covarying collexemes. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*, 1(1), 1-43.
- Vanden Wyngaerd, G. J. (2001). Measuring Events. *Language*, 77(1), 61-90.
- Van de Velde, F. (2009). *De nominale constituent: structuur en geschiedenis*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- Vis, K., Sanders, J. en W. Spooren (2009). Subjectiviteit door de jaren heen: conversationalisatie in journalistieke teksten. In W. Spooren, M. Onrust, en J. Sanders (eds.), *Studies in Taalbeheersing 3*. Assen: Van Gorcum, 405-418.
- Vis, K., Sanders, J., en W. Spooren (2012). Diachronic changes in subjectivity and stance – A corpus linguistic study of Dutch news texts. *Discourse, Context & Media*, 1(2-3), 95-102.
- Washio, R. (1997). Resultatives, Compositionality and Language Variation. *Journal of East Asian Linguistics*, 6, 1-49.
- Zeldes, A. (2012). *Productivity in Argument Selection From Morphology to Syntax*. Berlin: De Gruyter.

APPENDIX

Appendix A: Intensiveerders gebruikt als zoekterm. Grijs gemarkeerde intensiveerders werden uiteindelijk niet teruggevonden in het gebruikte corpus.

blauw	een beroerte	het apelazerus
blind	een breuk	het lazerus
de benen ...	een bult	het leplazerus
de blaren ...	een coma	het ongans
de blubber	een delirium	het pleuris
de longen ...	een deuk	het vuur ...
de ogen ...	een eind in de rondte	kapot
de pest	een hoedje	klem
de pestpleuris	een kriek	krom
de pleuris	een ongeluk	lam
de poten ...	een oog	plat
de tering	een pukkel	rot
de tyfus	een rolberoerte	slap
de vingers ...	een rotje	suf
de ziel ...	een slag in de rondte	te pletter
debiel	ellendig	uit de naad
dol	gek	wezenloos
donkerblauw	groen	wild
dood	geel	ziek
een aap	het ape(n)zuur	zot

Appendix B: Absolute frequenties van intensiveerders in het Belgisch Nederlands

Intensiveerder	Absolute frequentie
blauw	202
blauw en paars	1
blind	1
de benen uit het lijf	17
de blaren op de tong	1
de blubber	1
de longen uit het lijf	24
de ogen uit	23
de ogen uit het hoofd	5
de/het pleuris	23
de pleuris uit het lijf	2
de poten vanonder haar keukenstoel	1
de vingers krom	1

Intensiveerder	Absolute frequentie
de voeten van onder het lijf	2
de ziel uit de naad	1
de ziel uit het lijf	58
de ziel uit mijn raap	1
dol	1
donkerblauw	2
dood	143
een aap	23
een beroerte	10
een breuk	14
een bult	39
een delirium	3
een delirium tremens	1
een deuk	2
een hoedje	148
een kriek	8
een ongeluk	42
gek	7
groen	1
groen en geel	3
het apezuur	2
het vuur uit de sloffen	15
kapot	61
krom	12
lam	3
plat	1
rot	200
slap	1
suf	86
te pletter	294
uit de naad	117
wezenloos	4
ziek	8
zot	8
Totaal	1623

Appendix C: Absolute frequenties van intensiveerders in het Nederlands Nederlands

Intensiveerder	Absolute frequentie
blauw	25
blind	2
de benen uit het lijf	7

Intensiveerder	Absolute frequentie
de blaren op de tong	3
de blaren op de voeten	1
de blaren op het verhemelte	1
de longen uit het lijf	5
de ogen uit het hoofd	4
de pleuris	1
de tering	2
de vingers blauw	1
dood	93
een breuk	5
een bult	1
een delirium	1
een deuk	1
een eind in de rondte	2
een hoedje	21
een kriek	4
een ongeluk	46
een rotje	1
een slag in de rondte	23
gek	5
groen en geel	27
het apelazerus	4
het apezuur	1
het lazerus	2
het schompes	4
het vuur uit de sloffen	7
kapot	69
klem	4
krom	2
lam	4
rot	125
slap	3
suf	85
te pletter	41
uit de naad	17
wezenloos	16
wild	26
ziek	1
Totaal	693

Appendix E: Kruistabellen voor de meest frequente werkwoord-intensiveerdercombinaties in het Belgisch en Nederlands Nederlands

	te pletter	blauw	rot	een hoedje	dood	uit de naad	suf	kapot	de ziel uit het lijf	een bult	een ongeluk	de ogen uit	een aap	de pleuris	de longen uit het lijf	Totaal
schrikken	14		70	147	19			4		30	32		23	2		348
werken	59	1	1		6	87		15	5					6		185
zich ergeren	7	95	3		44			2								151
zich amuseren	25		89					4								118
betalen		103														106
lachen	28		7		8			6		6	2					70
lopen	12				1	8	1	1	8					5	7	56
piekeren			2				40	1								43
zich vervelen	14	1	7		17			1								41
zich schamen	2		1		28			6								37
rijden	10					8			7					3		29
zoeken	5		5				14							2		26
kijken												23				23
zweten	14				3			4	1							22
spelen	2		2			5			9						1	19
Totaal	221	200	191	147	126	111	58	46	38	36	34	23	23	19	15	

E.1. De token frequenties van onderlinge combinaties van de 15 meest frequente intensiveerders en werkwoorden in de Belgisch Nederlandse component van SoNaR. In totaal dekt deze tabel al 1334 van de 1623 tokens, ofwel 82% van de data.

	rot	dood	kapot	suf	een ongeluk	te pletter	groen en geel	wild	blauw	een hoedje	uit de naad	wezenloos	een slag in de rondte	de benen uit het lijf	het vuur uit de stoffen	Totaal
schrikken	58	20	17		19	10		11		20		7				162
zich ergeren	11	14	10	1			27	14	8			2				87
zich schamen	18	28	11													57
lachen	18	6	8	2	5				1							40
werken	4	2	10	2	3	6					12		6			45
zich vervelen	3	16	6	2	2	10										39
lopen	2			1		1					1			7	7	19
piekeren	1			14					1							16
betalen									11							11
zoeken	3			3	2			1				1	1			11
bellen				5					2			1				8

	rot	dood	kapot	suf	een ongeluk	te pletter	groen en geel	wild	blauw	een hoedje	uit de naad	wezenloos	een slag in de rondte	de benen uit het lijf	het vuur uit de sloffen	Totaal
peinzen				7												7
trainen				2							1		1			4
zich amuseren		2	3			1										6
zuipen					1								1			2
Totaal	118	88	65	39	32	28	27	26	22	21	14	11	9	7	7	

E.2. De token frequenties van onderlinge combinaties van de 15 meest frequente intensiveerders en werkwoorden in de Nederlands Nederlandse component van SoNaR. In totaal dekt deze tabel al 515 van de 693 tokens, ofwel 74% van de data.

Appendix F: De resultaten van de covariërende collexeemanalyse (Stefanowitsch en Gries 2004, 2005)

Werkwoord (totale n)	Intensiveerder (totale n)	Geobserv. frequentie	Verwachte frequentie	Collostr. kracht
schrikken (111)	een hoedje (48)	47	10.66	33.12
betalen (40)	blauw (76)	38	6.08	32.56
werken (59)	uit de naad (38)	29	4.48	22.23
zich ergeren (56)	blauw (76)	36	8.51	19.12
kijken (8)	de ogen uit (8)	8	0.13	16.96
zich amuseren (36)	rot (55)	24	3.96	16.59
piekeren (9)	suf (16)	8	0.29	11.9
zich schamen (6)	dood (49)	6	0.59	6.18
schreeuwen (6)	de longen uit het lijf (12)	4	0.14	5.55
zich ergeren (56)	dood (49)	17	5.49	5.54
lopen (17)	de benen uit het lijf (5)	4	0.17	5.34
schrikken (111)	een aap (8)	8	1.78	5.32
schrikken (111)	een ongeluk (14)	11	3.11	5.07
rijden (13)	de ziel uit het lijf (16)	5	0.42	4.72
zoeken (7)	suf (16)	4	0.22	4.63
lachen (31)	een breuk (6)	4	0.37	3.78
zweten (9)	te pletter (93)	7	1.67	3.78
dansen (5)	de ziel uit het lijf (16)	3	0.16	3.59
lopen (17)	de longen uit het lijf (12)	4	0.41	3.41
werken (59)	te pletter (93)	21	10.97	3.14
schrikken (111)	een bult (12)	8	2.66	2.98
lopen (17)	het vuur uit de sloffen (2)	2	0.07	2.96
schrikken (111)	rot (55)	22	12.21	2.92

Werkwoord (totale n)	Intensiveerder (totale n)	Geobserv. frequentie	Verwachte frequentie	Collostr. kracht
blazen (3)	de longen uit het lijf (12)	2	0.07	2.81
spelen (3)	de ziel uit het lijf (16)	2	0.1	2.55
zich generen (4)	dood (49)	3	0.39	2.48
lachen (31)	een kriek (2)	2	0.12	2.43
zuipen (5)	te pletter (93)	4	0.93	2.31
zich vervelen (13)	dood (49)	5	1.27	2.28
zwijgen (2)	dood (49)	2	0.2	2.03
lachen (31)	ziek (3)	2	0.19	1.97
werken (59)	kapot (13)	5	1.53	1.93
rijden (13)	uit de naad (38)	4	0.99	1.91
rennen (2)	de benen uit het lijf (5)	1	0.02	1.7
zich vervelen (13)	de poten vanonder haar keukenstoel (1)	1	0.03	1.59
lachen (31)	een bult (12)	3	0.74	1.49
vragen (2)	suf (16)	1	0.03	1.49
lopen (17)	de pleuris uit het lijf (1)	1	0.03	1.47
lopen (17)	de voeten van onder het lijf (1)	1	0.03	1.47
eten (2)	te pletter (93)	2	0.37	1.46
trainen (2)	te pletter (93)	2	0.37	1.46
vloeken (2)	te pletter (93)	2	0.37	1.46
vreten(2)	te pletter (93)	2	0.37	1.46
dansen (5)	een beroerte (4)	1	0.04	1.4
drinken (5)	een beroerte (4)	1	0.04	1.4
drinken (5)	te pletter (93)	3	0.93	1.33
fietsen (2)	de longen uit het lijf (12)	1	0.05	1.32
verschieten (2)	een bult (12)	1	0.05	1.32

F.1. Alle significante collocaties in het Belgisch Nederlands op basis van een willekeurige sample van 500 tokens.

Werkwoord (totale n)	Intensiveerder (totale n)	Geobserv. frequentie	Verwachte frequentie	Collostr. kracht
zich ergeren (62)	groen en geel (20)	20	2.48	19.46
betalen (9)	blauw (10)	9	0.36	13.47
piekeren (12)	suf (63)	11	1.51	9.22
lopen (18)	de benen uit het lijf (6)	6	0.22	9.05
schrikken (117)	een hoedje (12)	12	2.81	7.77
zich schamen (48)	dood (60)	20	5.76	7.61
lopen (18)	het vuur uit de sloffen (5)	5	0.18	7.47
werken (37)	uit de naad (12)	8	0.89	6.77
peinzen (7)	suf (63)	7	0.88	6.43
schrikken (117)	rot (89)	38	20.83	5.24
zich vervelen (30)	dood (60)	12	3.6	4.32

Werkwoord (totale n)	Intensieverder (totale n)	Geobserv. frequentie	Verwachte frequentie	Collostr. kracht
praten (3)	de blaren op de tong (3)	2	0.02	4.14
zich vervelen (30)	te pletter (31)	8	1.86	3.71
lachen (34)	slap (3)	3	0.2	3.54
werken (37)	het schompes (3)	3	0.22	3.43
zich schamen (48)	de ogen uit het hoofd (3)	3	0.29	3.08
schrikken (117)	wild (18)	10	4.21	2.57
lachen (34)	rot (89)	13	6.05	2.55
zich ergeren (62)	wild (18)	7	2.23	2.47
lachen (34)	krom (2)	2	0.14	2.35
werken (37)	het lazerus (2)	2	0.15	2.27
bellen (7)	suf (63)	4	0.88	2.22
sms'en (4)	suf (63)	3	0.5	2.16
neuken (4)	een slag in de rondte (18)	2	0.14	2.15
zich amuseren (5)	kapot (52)	3	0.52	2.04
lopen (18)	de longen uit het lijf (5)	2	0.18	1.94
drinken (3)	klem (2)	1	0.01	1.92
onderhandelen (2)	de blaren op de tong (3)	1	0.01	1.92
zich schamen (48)	rot (89)	15	8.54	1.91
schrikken (117)	lam (3)	3	0.7	1.9
debatteren (2)	suf (63)	2	0.25	1.81
klikken (2)	suf (63)	2	0.25	1.81
zuipen (4)	klem (2)	1	0.02	1.8
zich schamen (48)	kapot (48)	10	4.99	1.74
schrikken (117)	een ongeluk (32)	13	7.49	1.72
lezen (3)	een breuk (4)	1	0.02	1.62
solliciteren (3)	een breuk (4)	1	0.02	1.62
zich ergeren (62)	blauw (20)	6	2.48	1.56
bellen (7)	blauw (20)	2	0.28	1.55
knokken (3)	de longen uit het lijf (5)	1	0.03	1.53
werken (37)	een slag in de rondte (18)	4	1.33	1.44
solliciteren (3)	suf (63)	2	0.38	1.37

F.1. Alle significante collocaties in het Nederlands Nederlands op basis van een willekeurige sample van 500 tokens.